

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ, НАУКИ ТА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР
ТУРИЗМУ І КРАЄЗНАВСТВА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ПРОГРАМИ

*з позашкільної освіти
туристсько-краєзнавчого
та військово-патріотичного напрямів*

**Івано-Франківськ
2018**

ББК 63.3 (4 УКР)

УДК 374.31

ББК 74.200

Програми з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого та військово-патріотичного напрямів. Збірник програм. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2018. - 540 с.

Загальна редакція:

М.Ю. Косило, директор Івано-Франківського обласного державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді, кандидат педагогічних наук;

В.Є. Кімакович, директор департаменту освіти, науки та молодіжної політики Івано-Франківської облдержадміністрації.

Науковий керівник:

Завгородня Т.К., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки ім. Богдана Ступарика ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника».

Редакційна колегія:

Косило М.Ю. (керівник), Кімакович В.Є., Зуб'як Р.М., Завгородня Т.К., Сабада С.Й.

Авторський колектив:

Косило М.Ю., Сабада С.Й., Мицкан І.Й., Ханенко М.М., Коваль І.М., Королько А.З., Багрій Р.І. Роїк Н.М., Косило Л.С., Кубрак О.П., П'єх О.І., Паньків В.І., Паранюк М.В., Вовчук І.І., Хом'як О.Л., Мороз М.В., Мороз Р.М., Ільницький М.М., Ласитчук Ю.М., Рубінський М.М., Клименко В.М., Штень Т.О., Дмитровська Ю.О., Рак Ю.Р., Янко І.М., Яремко О.Є., Дідик В.М., Зварчук Я.М., Василик О.Р., Дрогобицький І.І., Румак О.М., Хімії О.М., Ткачівський П.Я.

Відповідальні за випуск:

Зуб'як Р.М., ректор Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук;

Маловічко Г.М., завідувач відділу Івано-Франківського обласного державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

Рекомендовано

науково-методичною радою Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол від 23.06.2017р. №2 засідання науково-методичної ради Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти).

Затверджено

наказом від 12.12.2017 року № 709 департаменту освіти, науки та молодіжної політики облдержадміністрації.

До збірника ввійшли навчальні програми для роботи творчих учнівських об'єднань туристсько-краєзнавчого та військово-патріотичного напрямів позашкільної та спеціалізованої освіти.

Дані програми можуть бути використані для організації роботи творчих об'єднань закладів позашкільної, спеціалізованої, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти.

ISBN 978-617-7496-22-8

© Косило М.Ю., Кімакович В.Є.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Програми військово-патріотичного напрямку та виховання у системі «Пласту» для закладів позашкільної освіти	
Програма козацько-лицарського виховання «Джура», основний рівень (автор Рубінський М.М.)	8
Програма «Пластове новацтво» (автори: Дідик В.М., Зварчук Я.М., Василик О.Р., Дрогобицький І.І.)	30
Програма «Пластове юнацтво» (автори: О.М.Румак, О.М.Хімії, П. Я.Ткачівський, О.Р.Василик, І.І.Дрогобицький).....	51
Програми для закладів вищої освіти	
Програма «Історичне краєзнавство», основний рівень (автор Королько А.З.)	77
Програми туристсько-краєзнавчого напрямку для закладів позашкільної освіти (216 годин на рік)	
Програма «Релігійне краєзнавство» , основний рівень (автори Ханенко М.М., Косило М.Ю., Коваль І.М.)	94
Програма «Фольклорно-етнографічне краєзнавство», початковий та основний рівні (автор Роїк Н.М.)	118
Програма «Етнографічне краєзнавство», основний рівень (автори Клименко В.М., Штень Т.О., Дмитровська Ю.О.)	151
Програма «Етнографічне краєзнавство», основний рівень (автор Рак Ю.Р.)	176
Програма «Етнографічне краєзнавство», основний рівень (автор Мицкан І.Й.)	195
Програма «Юні музеєзнавці», основний рівень (автор Кубрак О.П.)	219
Програма «Юні екскурсоводи», основний рівень (автор Косило Л.С.)	234
Програма «Рідний край», початковий рівень (автор Мицкан І.Й.)	247
Програми туристсько-краєзнавчого напрямку для закладів позашкільної освіти (324 годин на рік)	
Програма «Археологічне краєзнавство», основний рівень (автор Янко І.М.)	261
Програма «Літературне краєзнавство», основний рівень (автор П'єх О.І.)	286

Програма «Спортивний туризм», вищий рівень (автори Косило М.Ю., Мороз М.В., Мороз Р.М., Ільницький М.М.)	315
Програма «Пішохідний туризм», основний рівень (автори Сабада С.Й., Ласитчук Ю.М.)	336
Програма «Велосипедний туризм», вищий рівень (автор Багрій Р.І.)	374

Програми туристсько-краєзнавчого напрямку для закладів загальної середньої освіти всіх типів

Програма «Юні туристи» (автори Сабада С.Й., Паньків В.І.)	411
Програма «Історичне краєзнавство» (автор Паранюк М.В.)	428
Програма «Географічне краєзнавство» (автор Яремко О.Є.)	441
Програма «Літературне краєзнавство» (автор Вовчук І.І.)	456
Програма «Етнографічне краєзнавство» (автор Мицкан І.Й.)	467
Програма «Рідний край» (автор Мицкан І.Й.)	478
Програма «Пішохідний туризм» (автор Сабада С.Й.)	489
Програма «Лижний туризм» (автор Хом'як О.Л.)	509
Програма «Водний туризм» (автор П'єх О.І.)	521

**ПРОГРАМИ
ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Автор: Королько А.З.

ПРОГРАМА
«ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО»
(для студентів закладів вищої освіти)
Основний рівень

Пояснювальна записка

Сьогодні дослідники трактують краєзнавство як підсистему регіоналістики, що має виразну специфіку, дає підстави для окремого розгляду його пізнавальних та соціально-інформаційних функцій. Відтак, регіональне дослідження набуває значення краєзнавчих знань тоді, коли у них виникає потреба в контексті вивчення історії «малої батьківщини», того чи іншого регіону або міста. З іншого боку, факти і знання, які здобуваються в рамках краєзнавства, можуть стати надбанням «великої науки», насамперед у руслі осмислення загального і часткового в історичному процесі.

Тому історичне краєзнавство - це сходинка до пізнання студентами рідного краю, реалізації інтересів у вивченні навколишнього середовища та історико-культурного надбання України, формування краєзнавчих знань, умінь і навичок. Історичне краєзнавство (для студентів закладів вищої освіти) - це інтегральний науковий напрям, який займається дослідженням історії, природи, населення, господарства, культури, пам'яток в межах певної окресленої частини країни, міста, села, має свою систему зв'язків із громадськістю і на неї спирається.

Програма передбачає навчання молодих людей в гуртках основного рівня протягом року.

На опрацювання навчального матеріалу відводиться 216 годин на рік.

Метою програми є набуття особистістю компетентностей у процесі занять історичним краєзнавством.

Основні завдання програми полягають у формуванні таких компетентностей:

1. Пізнавальна компетентність: знайомитися та вивчати пам'ятки історії і культури, формувати особистісне сприйняття

дослідженого матеріалу, формувати уміння досліджувати навколишнє середовище.

2. Практична компетентність: вміти підготувати звіт- реферат про походження прізвища, імені та населеного пункту, якісно оформити родовід, скласти реєстр археологічних, історико-культурних та історико-архітектурних пам'яток району, де народився або проживає студент-гуртківець, зробити розгорнутий паспорт однієї пам'ятки рідного краю, здійснити бібліографічний опис та виписки (анотації) з історико-краєзнавчих джерел з історії населеного пункту, де народився або живе студент-гуртківець у відділі краєзнавчої літератури Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Івана Франка.

3. Творча компетентність: брати участь в екскурсіях, акціях, пошуковій та дослідницькій роботі.

4. Соціально-особистісна компетентність: креативність, здатність до системного мислення, здатність до співробітництва, здатність до критики й самокритики, адаптивність, комунікабельність, турбота про якість виконуваної роботи, толерантність, виховання культури спілкування, збереження та примноження культури, звичаїв, традицій українського народу, виховання доброзичливості, вміння працювати в колективі.

Програма гуртка спрямована на формування системного мислення, поглиблення знань, умінь і навичок з окремих предметів та історико-краєзнавчої роботи.

В основу програми «Історичне краєзнавство» покладено базові блоки:

- краєзнавство;
- музейна робота;
- теорія екскурсійної справи;
- методика написання історії населеного пункту.

У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти в галузі «Суспільствознавство» та нормативного курсу «Історичне краєзнавство, музеєзнавство», який читається студентам першого курсу спеціальності «Історія». Програма включає відомості, що

поглиблюють і доповнюють зміст навчальних предметів з історичної демографії, історичної географії та картографії, економічної історії, археології, антропології, етнографії, ономастики, топоніміки, генеалогії, музеології, соціології, екскурсознавства тощо.

Важлива роль відводиться формуванню у гуртківців мовної культури, засвоєнню краєзнавчої і музейної термінології, практичних навичок роботи в музейних закладах, у ході ведення екскурсій.

Заняття гуртка організовується таким чином: одне заняття - теоретичне, друге - практичне. Тривалість занять визначається з урахуванням психофізіологічного розвитку та допустимого навантаження і складає в академічних годинах (45 хвилин). Орієнтовне співвідношення теоретичних і практичних годин 1 : 4. Екскурсії та практичні заняття є обов'язковими та необхідними складовими навчально-виховного процесу. Вони передбачають створення умов для наближення змісту тем до реального життя. Періодичність екскурсій і практичних занять на місцевості - один раз на місяць. Необхідною умовою організації екскурсій і практичних занять на місцевості є дотримання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.

Для закріплення та реалізації набутих вихованцями знань, умінь та навичок у кінці навчального року проводиться літня туристсько-краєзнавча подорож (поза сіткою навчальних годин).

Програма передбачає варіативність як дидактичних принципів, так і елементів інноваційних методів навчання спрямованих на формування творчої особистості, включаючи оздоровчу та інструктивну спрямованість.

На заняттях гуртка використовують різноманітні методи: пояснювально-ілюстративні (розповідь, пояснення, бесіда, ілюстрація, дискусія та ін.), репродуктивні (відтворювальні), тренінгові (розвиток знань, набуття вмінь та навичок), дискусійні, проблемно-пошукові (дослідницькі, пошукові) методи навчання. При проведенні практичних занять перевага надається краєзнавчим дослідженням та науково-дослідній пошуковій роботі, спрямовані на пошук нових архівно- бібліотечних матеріалів з вивчення історії

рідного краю. Також сфокусована увага на музейно-екскурсійній роботі.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, роздатковий матеріал, технічні засоби навчання.

Поряд з груповими, колективними формами роботи проводиться індивідуальна робота з гуртківцями, в тому числі при підготовці бібліотечно-краєзнавчої роботи, конкурсів, екскурсій, виставок та інших масових заходах. Створюються умови для диференціації та індивідуалізації навчання відповідно до творчих здібностей, обдарованості, віку та психофізичних особливостей стану здоров'я молодих людей відповідно до чинного Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 № 651.

Перевірка компетентностей вихованців здійснюється під час проведення практичних занять у формі вікторин, конкурсів та відвідуванні екскурсійних об'єктів.

Керівник гуртка в установленому порядку може вносити зміни до розподілу навчального часу на вивчення окремих тем програми, враховуючи рівень підготовки, вік, інтереси вихованців, стан матеріально-технічної бази закладу, в якому працюють гуртки. Теми подані у порядку зростання складності матеріалу.

Основний рівень, перший рік навчання ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Усього	В тому числі	
			теоретичні	практичних
I.	Вступна частина	8	8	-
1.1.	Вступне заняття	2	2	-
1.2.	Історико-краєзнавчі можливості рідного краю	2	2	-

1.3.	Забезпечення безпечних умов проведення навчальних занять та краєзнавчо-екскурсійних подорожей	2	2	-
1.4.	Інструкція щодо організації та проведення туристсько-спортивних походів з учнівською та студентською молоддю	2	2	-
II.	Ономастика, топоніміка, антропоніміка, археологія, етнографія, фольклор - наукові компоненти історичного краєзнавства	64	14	50
2.1.	Ономастика, топоніміка і антропоніміка в історичному краєзнавстві	30	6	24
2.2.	Етнографія і фольклор в історичному краєзнавстві	18	4	14
2.3.	Археологія в історичному краєзнавстві	16	4	12
III.	Музейна і екскурсійна робота та збереження пам'яток історії і культури як складові частини популяризації вивчення історії рідного краю	72	16	56
3.1.	Музеї в історичному краєзнавстві	24	6	18
3.2.	Пам'ятки історії, архітектури і культури в історичному краєзнавстві	26	4	22
3.3.	Теорія екскурсійної справи	22	6	16
IV.	Писемні і архівні матеріали - місток для написання історії населеного пункту. Структура та план написання історико-краєзнавчої роботи	70	10	60
4.1.	Писемні джерела в історичному краєзнавстві	24	4	20
4.2.	Структура та план написання історії населеного пункту	46	6	40
	Підсумкове заняття	2	-	2
	Багатоденна краєзнавчо-екскурсійна подорож	Поза сіткою годин		
	РАЗОМ:	216	48	168

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

I. Вступна частина (8 год)

1.1. Вступне заняття (2 год). Історичне краєзнавство як галузь знань та напрям історичних досліджень. Об'єктно- предметна сфера та джерельна база історичного краєзнавства.

Термінологічний інструментарій історичного краєзнавства та його зв'язки з суміжними науковими дисциплінами.

Історія краєзнавчого руху в Україні. Зародження та етапи становлення краєзнавчого руху. Розвиток історичного краєзнавства в Україні в другій половині ХІХ - на початку ХХ ст. Історико-краєзнавчий рух в міжвоєнний період. Історичне краєзнавство в Україні у другій половині ХХ - початку ХХІ ст.: доробок і тенденції розвитку.

Зміст і завдання роботи гуртка, особливості роботи істориків-краєзнавців.

1.2. Історико-краєзнавчі можливості рідного краю (2 год.). Зручність та вигідність географічного положення України. Багатство історико-культурної спадщини. Транспортний зв'язок та кордони рідного краю.

1.3. Забезпечення безпечних умов проведення навчальних занять та краєзнавчо-екскурсійних подорожей (2 год.). Техніка безпеки під час проведення занять у приміщеннях, спортивних залах, спортивних майданчиках та на місцевості. Безпечні умови організації екскурсій. Правила дорожнього руху. Норми поведінки у міському та міжміському транспорті.

Протипожежна безпека в лісопарковій зоні, в туристських походах та краєзнавчих експедиціях.

1.4. Інструкція щодо організації та проведення туристсько-спортивних походів з учнівською та студентською молоддю (2 год.). Права та обов'язки учасників туристсько-краєзнавчих подорожей. Забезпечення безпечних умов проведення походів згідно з «Інструкцією щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю», затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 02.10.2014 № 1124.

II. Ономастика, топоніміка, антропоніміка, археологія, етнографія, фольклор – наукові компоненти історичного краєзнавства (64 год.)

2.1. Ономастика, топоніміка і антропоніміка в історичному краєзнавстві (30 год.). Ономастика і топоніміка та їх основні принципи. Співвідношення ономастики з іншими науками. Види топонімічного матеріалу. Методи топонімічних досліджень і напрями збору топонімічного матеріалу. Антропоніміка в історичному краєзнавстві. Види антропонімів. Джерела і поширення виникнення імені в Україні. Еволюція походження терміну «прізвище». Поява прізвища у світі. Поширення (розповсюдження) прізвищ в Україні.

Практичні заняття. Підготувати реферат про походження прізвища, імені та населеного пункту, де народився студент-гуртківець. У Державному архіві Івано-Франківської області опрацювати метричні книги, де знаходяться прізвища наших краян другої половини ХІХ - першої половини ХХ ст. Студенту-гуртківцю підготувати родовід власної сім'ї. Виступити зі звітом про проведену роботу в навчальному закладі.

2.2. Етнографія і фольклор в історичному краєзнавстві (18 год.). Етнографія і її завдання. Напрями етнографічних досліджень з вивчення історії рідного краю. Етнографічні установи на сучасному етапі розвитку та їхні видання в Україні. Історико-етнографічне районування України і Прикарпаття та його значення в розвитку історичного краєзнавства. Джерела етнографічного матеріалу з вивчення історії рідного краю. Методи збору та досліджень етнографічних матеріалів та їх використання в школі. Усна народна творчість - важливе джерело вивчення історії рідного краю. Методи збирання, вивчення та використання фольклорних матеріалів в освітній роботі.

Практичні заняття. Позначити на карті України умовні кордони історико-етнографічних районів і територій розселення етнографічних груп українців. Скласти карту етнографічних пам'яток свого села, містечка, району. Провести дослідницьку роботу з визначення етнічного складу і чисельності населення свого села,

містечка, району. Виступити зі звітом про проведену роботу в навчальному закладі.

2.3. Археологія в історичному краєзнавстві (16 год).

Археологічна наукова думка та її розвиток в Україні у XIX- XX ст. Археологічні дослідження в Україні та Прикарпатті на сучасному етапі. Використання археологічного матеріалу в навчальному процесі.

Практичні заняття. Ознайомлення із Законом України «Про охорону археологічної спадщини» та Постановою Кабінету Міністрів України «Про державний реєстр національного культурного надбання». Виявити і показати на контурній карті туристичні ресурси (давньоруські укріплені городи; міста-фортеці; замки; оборонні монастирі; церкви, костели, синагоги; військові укріплення; сторожові вежі; оборонні дзвіниці) Західної України (Івано-Франківська, Тернопільська, Львівська області, Закарпаття, Північна Буковина).

Підготувати реєстр археологічних пам'яток району, скласти карту археологічних старожитностей району, де народився або проживає студент-гуртківець. Зробити розгорнутий паспорт однієї археологічної пам'ятки рідного краю. Виступити зі звітом про проведену роботу в навчальному закладі.

III. Музейна і екскурсійна робота та збереження пам'яток історії і культури як складові частини популяризації вивчення історії рідного краю (72 год)

3.1. Музеї в історичному краєзнавстві (24 год.). Історія розвитку музеїв на теренах України. Класифікація музеїв за типами й профілями. Загальна характеристика музеїв Івано-Франківської області. Державні музеї області. Музеї при закладах освіти, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. Колекції на громадських засадах. Визначення профілю, розробка структури і складання тематико-експозиційного плану музею. Наукове комплектування музеїв. Виявлення та організація збору експонатів і матеріалів до громадського музею. Побудова експозиції музею, облік і збереження експонатів. Термінологічний

інструментарій з музейної справи.

Практичні заняття. Ознайомлення із Законом України «Про музеї та музейну справу» та Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про музейний фонд України», «Положенням про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління МОН України», затвердженим наказом МОН України від 22.10.2014 р. № 1195. Екскурсії до музеїв міста Івано-Франківська з метою ознайомлення і вивчення експозиційної, науково-освітньої, науково-дослідної, маркетингової та рекламно-інформаційної роботи музейних закладів.

3.2. Пам'ятки історії, архітектури і культури в історичному краєзнавстві (26 год.). З історії пам'яткоохоронного руху в Україні. Участь Українського товариства охорони пам'яток та культури у дослідженнях пам'яток історії, архітектури і культури. Законодавство України з питань охорони культурної спадщини. Характеристика основних пам'яток історії, архітектури і культури України. Історико-архітектурні пам'ятки на Івано-Франківщині та їх роль у вивченні історичного краєзнавства. Основні напрями, форми і методи використання пам'яток історії і культури в навчально-виховній роботі з учнями.

Практичні заняття. Ознайомлення із Законом України «Про охорону культурної спадщини», Законом України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», Постановою Кабінету Міністрів України «Про державний реєстр національного культурного надбання». Скласти реєстр історико-культурних та історико-архітектурних пам'яток району, де народився або проживає студент-гуртківець. Зробити розгорнутий паспорт однієї пам'ятки рідного краю. Виступити зі звітом про проведену роботу у навчальному закладі.

3.3. Теорія екскурсійної справи (22 год.). Екскурсія, її сутність, основні ознаки. Функції і класифікація екскурсії (за змістом екскурсій, за складом учасників, за місцем проведення (вид екскурсії), за способом перебування, за формою проведення, за циклічністю проведення, за метою, завданням та формою

проведення). Формування екскурсійної тематики. Елементи педагогіки і психології в екскурсійній роботі. Екскурсійна методика. Основні поняття екскурсійної методики. Методика і прийоми екскурсійного показу. Методичні прийоми розповіді. Підготовка екскурсовода до проведення екскурсії. Професія - екскурсовод. Етапи становлення професії, вимоги до екскурсовода.

Практичні заняття. Організувати і провести екскурсійні поїздки за межі міста Івано-Франківська та області з метою ознайомлення з новими екскурсійними програмами, які проводять студенти-екскурсоводи з інших навчальних закладів України. Здійснити вибіркові екскурсії по визначних місцях міста Івано-Франківська для екскурсантів - молодих людей з числа учнівської і студентської молоді, де екскурсоводами виступатимуть студенти-гуртківці. Організувати студентську наукову конференцію з теорії екскурсійної справи.

IV. Писемні і архівні матеріали – місток для написання історії населеного пункту. Структура та план написання історико-краєзнавчої роботи (70 год.)

4.1. Писемні джерела в історичному краєзнавстві (24 год.).

Найважливіші відомості про писемність і давньоруські рукописи, матеріал рукописів. Літописи та їх зовнішнє оформлення, методи їх написання та зберігання. Зародження книгодрукування та його поширення на Україні і Прикарпатті. Періодична преса та видання, їх використання в краєзнавчій роботі. Архіви та їх фонди. Архівна справа з вивчення історії рідного краю у ХІХ - ХХ ст. Методика праці в архівній установі. Використання архівних справ в історичному краєзнавстві.

Практичні заняття. Похід до Державного архіву Івано-Франківської області, ознайомлення зі структурою і змістом роботи обласного архіву. Опрацювати топографічну картотеку з вивчення історії рідного населеного пункту та ознайомитись з описами та справами архівних фондів, де міститься інформація про рідний населений пункт студента-гуртківця. Підготувати виписки (анотації)

опрацьованих архівних справ. Виступити зі звітом про проведену роботу в навчальному закладі.

4.2. Структура та план написання історії населеного пункту (46 год.). Як встановити дату заснування населеного пункту та походження його назви. Перша письмова згадка, перекази та легенди, які пов'язані з виникненням населеного пункту. Географічно-природниче розташування населеного пункту. Походження назви, чи існувала інша назва населеного пункту. Топонімічні назви його околиць і кутків. Археологічні пам'ятки та знахідки доісторичного періоду.

Сторінки літопису населеного пункту до XIX ст. Життя поселенців в період середньовіччя. Участь жителів в антифеодальних повстаннях. Некрополь населеного пункту. Могили, історичні пам'ятки видатних і відомих жителів населеного пункту. Розвиток культури і освіти. Історія населеного пункту в XIX-XX ст. Участь жителів у світових війнах, національно-визвольних рухах. Діяльність культурно-освітніх організацій, товариств. Еміграція жителів. Життя і діяльність відомих людей - уродженців цього населеного пункту. Участь жителів у національному відродженні та новітніх організаціях на сучасному етапі.

Пам'ятники та визначні місця населеного пункту. Історико-архітектурні та етнографічні пам'ятники на території населеного пункту. Фольклор, традиційні національні свята та обряди, побут та звичаї. Розвиток народних художніх промислів. Родовід сім'ї або інших відомих родин цього населеного пункту.

Методика підготовки оформлення списку використаних джерел та додатків: документальні свідчення (уривки з історичних документів, спогади старожилів села), ілюстрації, схеми, малюнки, старі гравюри, карти, фотографії XIX - XX ст., оригінали або фотокопії різних документів до історії населеного пункту, фотокопії старих листівок, фрагментів дописів з газет, журналів, фотографії.

Практичні заняття. Здійснити бібліографічний опис та виписки (анотації) з історико-краєзнавчих джерел з історії населеного пункту, де народився або живе студент-гуртківець у відділі краєзнавчої літератури Івано-Франківської обласної універсальної наукової

бібліотеки імені Івана Франка. Виступити зі звітом про проведену роботу в навчальному закладі.

V. Підсумкове заняття (2 год.)

Підведення підсумків роботи гуртка за рік. Відзначення кращих вихованців гуртка за підсумками навчання. Завдання на літо.

Багатоденна краєзнавчо-екскурсійна подорож. Підготовка та проведення краєзнавчо-екскурсійної подорожі як форми комплексного закріплення та реалізації набутих вихованцями знань, умінь та навичок у навчальному році (проводиться поза сіткою навчальних годин та, як правило, під час літніх канікул).

Прогнозовані результати

Вихованці повинні знати:

- основні періоди розвитку історичного краєзнавства, туристської і екскурсійної діяльності;

- загальні риси розвитку музеєзнавства, картографії, архелогії, топографії, топоніміки, ономастики, етнографії, фольклористики, пам'яткознавства, екскурсознавства, які дозволяють якісно досліджувати історію рідного краю;

- правові засади історико-краєзнавчої, музеєзнавчої, пам'яткознавчої, туристсько-краєзнавчої діяльності в Україні; сутність та теоретико-методологічні засади національного краєзнавства, взаємозв'язок з іншими дисциплінами.

Вихованці повинні вміти:

- визначати сутність та теоретико-методологічні засади історичного краєзнавства, музеєзнавства, археології, топографії, топоніміки, ономастики, етнографії, фольклористики, пам'яткознавства, екскурсознавства, організації туристично-краєзнавчої діяльності в Україні;

- чітко формулювати обґрунтовану думку, конкретизувати зміст основних понять і термінів;

- переосмислити стан розвитку сучасної української науки у сфері історичного краєзнавства, екскурсознавства тощо, оскільки сьогодні відбувається нагромадження нових знань, пов'язаних зі стрімким розвитком історико-краєзнавчих досліджень в Україні;

-встановлювати взаємозв'язки між історичними подіями, особами, поняттями, термінами, джерелами у сфері історичного краєзнавства, музеєзнавства, пам'яткознавства, топографії, топоніміки, археології, ономастики, етнографії, фольклористики, екскурсознавства.

Рекомендована література

1. Арсенич П. З історії музеїв Галичини / Петро Арсенич // Наукові записки Івано-Франківського краєзнавчого музею. Вип. 1. - Коломия, 1993. - С. 143-149.
2. Гаврилів Б., Любінець І. Історичне краєзнавство / Богдан Гаврилів, Ігор Любінець. - Івано-Франківськ: Плай, 2001. - 406 с.
3. Глушко М. Історико-етнографічне районування Галичини: сучасний стан / Михайло Глушко // Карпати: людина, етнос, цивілізація. - 2009. - №1. - С. 8-18.
4. Глушко М. Етнографічне районування України: стан, проблеми, завдання (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ - початку ХХІ століть) / Михайло Глушко // Вісник Львівського університету. Серія історична. - Львів : ЛНУ ім. Ів. Франка, 2009. - Випуск 44 / Під редакцією Олексія Вінниченка. - С. 179-215.
5. Горбик В. О. Пам'ятки України: проблеми збереження і дослідження / В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко, П. І. Скрипник; НАН України, Ін-т історії України. - К., 1994.
6. Жупанський Я. Про об'єкт і предмет вивчення національного краєзнавства / Я. Жупанський, В. Круль // Краєзнавство. -1994. - № 1-2. - С. 3-6.
7. Загородній В.В. Основи топографії і картографії: Посібник для вчителів / В.В. Загородній, К.М. Матусевич. - К. : Радянська школа, 1977.
8. Закон України «Про охорону культурної спадщини» // Урядовий кур'єр. - 2000. - 12 липня.
9. Закон України «Про музеї та музейну справу» // Голос України. - 1995. - 15 серпня.
10. Кашаба О. Історичне краєзнавство як складова національної

освіти: теоретичний аспект / О. Кашаба // Краєзнавство. Науковий журнал. - 2010. - №1-2. - С. 96-105.

11. Кифяк В. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Кифяк. - Чернівці : Книги - ХХІ, 2003. - 300 с.

12. Костиця М.Ю. Географічне краєзнавство в системі загального краєзнавства / М.Ю. Костиця // Краєзнавство. 2001. - № 1-4.

13. Костиця М.Ю. Шкільна краєзнавчо-туристична робота / М.Ю. Костиця, М.С. Обозний. - К : Вища школа, 1995. - 222 с.

14. Крип'якевич І.П. Поради тим, хто займається історико-краєзнавчими дослідженнями / Іван Крип'якевич// Український історичний журнал. - 1960. - №3. - С. 130-132.

15. Луцький Я. Український краєзнавчо-туристичний рух у Галичині (1830-1939 рр.) / Ярослав Луцький. - Івано- Франківськ : «Плай», 2001. - 120 с.

16. Луцький Я.В. Туристично-краєзнавча робота в школі / Я.В. Луцький, М.Ю. Косило. - Івано-Франківськ : ЛІК, 1994. - 80 с.

17. Маньковська Р. Краєзнавство і освіта: витоки і перспективи співбуття / Руслана Маньковська // Краєзнавство. Науковий журнал. - 2011. - №3. - С. 16-23.

18. Маньковська Р. Народне музейництво в громадянському суспільстві: історія і перспективи розвитку / Руслана Маньковська // Краєзнавство. Науковий журнал. - 2008. - №1-4. - С. 138-146.

19. Музееведение. Музей исторического профиля. - М., 1980.

20. Освітнянське краєзнавство: досвід, проблеми, перспективи (присвячена 200-річчю від дня народження українських просвітителів І. Вагилевича та М. Шашкевича). Збірник матеріалів. - Івано-Франківськ : «Лілея - НВ», 2011. - 352 с.

21. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв: Навч. посіб. / П. Горішевський, М. Ковалів, В. Мельник, С. Оришко. - Івано- Франківськ : Плай, 2005. - 64 с.

22. Пам'ятки архітектури і містобудування України: Довід. Держреєстру національного культурного надбання / В.В.Вечерський, О.М.Годованок, Є.В.Тиманович та ін.; за ред. А.П.Мардера,

В.В.Вечерського. - К. : Техніка, 2000. - 664 с.

23. Програма курсу «Основи туризму і краєзнавства» // Краєзнавство. Географія. Туризм. - 2002. - № 35. - С. 10-13.

24. Програма для туристсько-краєзнавчих гуртків позашкільних закладів / Кол. укладачів; За ред. Д.Г.Омельченко. - К. : ІЗМН, 1996. - 124 с.

25. Прокопчук В.С. Шкільне краєзнавство. Навчальний посібник / В.С. прокопчук. - К.: Видавництво Кондор, 2011. - 338 с. - С. 6-40.

26. Рутинський М.И. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження: Навчальний посібник / М. И. Рутинський. - К. : Центр учбової літератури, 2007. - 432 с.

27. Рутинський М. Музеєзнавство. Навчальний посібник / М. Рутинський, О. Стецюк. - К., 2008. - 428 с.

28. Треф'як Я. Методика краєзнавчої роботи в національній школі / Ярослав Треф'як. - Івано-Франківськ, 2002. - 110 с.

29. Тронько П.Т. Історичне краєзнавство. Крок у нове тисячоліття: досвід, проблеми, перспективи / Петро Тронько. - К., 2000.

30. Тронько П. Краєзнавство на межі тисячоліть / Петро Тронько // Краєзнавство. Науковий журнал. - 2000. - №1-2. - С. 8-19.

31. Уривалкін О. Історичне краєзнавство. Навчальний посібник / О. Уривалкін. - К., 2006. - 296 с.

32. Устименко Л.М. Історія туризму: Навчальний посібник / Л.М. Устименко, І.Ю. Афанасьєв. - К. : Альтерпрес, 2005.- 320 с.

33. Федорченко В.К. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. Посібник / В.К. Федорченко, О.М. Костюкова, Т.А. Дьорова, М.М. Олексійко. - К., Кондор. - 2004. - 116 с.

34. Фольклорно-літературне краєзнавство в школі. Вип. 1 / за ред. Л. Кіліченко. - Івано-Франківськ, 1991. - 30 с.

35. Чагайда І.М. Екскурсознавство: Навчальний посібник / І.М. Чагайда, С.В. Грибанова. - К., 2004. - 240 с.

36. Верменич Я. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики України / Я. Верменич. - К., 2003. - 516 с.

37. Гаврилів Б. Розвиток історичного краєзнавства на Прикарпатті / Богдан Гаврилів // Академік Петро Тронько на Прикарпатті / автори-упоряд.: М. Косило, Б. Гаврилів. - Івано-Франківськ, 2010. - С. 68-76.

38. Грабовецький В.В. Як підготувати заняття з історичного краєзнавства: Методичні поради студентам-заочникам / Володимир Грабовецький. - Івано-Франківськ, 1980. - С.3-7.

39. Куделко С. Деякі питання сучасного історичного краєзнавства / С. Куделко // Краєзнавство. Науковий журнал. - 2008. - №1-4. - С. 219-220.

40. Лихачов Д. Краєзнавство як наука і як діяльність / Д. Лихачов // Пам'ятники України. - 1988. - № 1. - С. 50-51.

41. Тронько П. Український комітет краєзнавства: історія становлення й наслідки діяльності / П. Тронько, В. Прокопчук // Краєзнавство. Науковий журнал. - 2010. - № 1-2.- С. 76-95.

Франко І. Галицьке краєзнавство / Іван Франко // Зібрання творів у 50-ти тт. Т. 46. Кн. 2. - К.,1986. - С. 116-150.